

FRANSCH KUNST IN OORLOGSTIJD

onze eigen aanloopen naar vreugd of angst wantrouwen." En hij laat erop volgen: „de zorg voor het algemeen belang herleidt alle persoonlijkheden tot een grootsten gemeenen deeler, waarvan het ongeraden is de macht te verhoogen. Het is niet gemakkelijk zich daarin te schikken en dit, deze innerlijke tweespalt, maakt het moeilijk te schrijven, want de „honnêteté de pensée", onontbeerlijk voor ieder, die zich bij geschrifte tot de menschen richt, kan bij wijlen overmachtig worden. Tusschen de uren, door allen intens doorleefd, en de behoefte „plaatjes te teekenen", bestaat een afgrond, die zich elken dag verbreedt. De schrijver, de schilder, de tooneelspeler, de componist vraagt zich af: hoe den weg te vinden tot de geesten, de harten, nu voor één maal vereenigd in de ontzaglijke bedrijvigheid van een wederkeerige en schrandere vriendschap?"

Het leven van het volk valt in tweeën uiteen: dat van de strijders, dat van de . . . beschermden. Weinige mannen in de linies hebben erachter niet een „tweede hart"; in het „binnenland" bezit een ieder tegenover het gevaar een dubbelganger van zijn ras, familie of keuze. Mac Orlan beseft, dat deze gespletenheid het dagelijksche voedsel van de verbeelding wordt. Ze loopt onweerhoudbaar uit op een elementaire wijsheid, niet met berusting in het onvermijdelijke te verwarren. Men zegt: „ik heb een brief gekregen (vul in: van mijn gemobiliseerde), hij klaagt niet, hij vraagt om een pijp." Die woorden dekken met een lichten sluier de beelden, die ieders eenzaamheid bevolken, waarover een eenvoudige schaamte hem of haar weerhoudt te spreken. Want de verbeelding kan onheilen stichten, die opeens in een van gevoeligheid en katastrofale uitvindingen verzadigde atmosfeer ontstaan. Alle horizonten laaien op, maar velen kunnen zich hierop niet bezinnen. De musici evenzeer als de dichters, schilders, beeldhouwers, architecten hebben zich hun wijdere verantwoordelijkheden ingeprent in dien terugkeer tot een primitieven staat, die de menschelijke functies tot het minimum herleidt: zich ongedierte van het lijf houden, tegen modder, regen en kou vechten, te slapen hoe en waar dit mogelijk en zelfs geboden is, te loopen en te wachten, wanneer dit pas geeft, te gehoorzamen, te bevelen, te overleggen, vooral zich geestelijk en lichamelijk voor de zwaarste beproevingen beschikbaar te houden.

De oorlog is een smeltkroes en een zielsexamen, waarbij den hoofdarbeiders de lust vergaat zich intellectueelen te noemen. De kunstenaars onder hen hebben in dit van alle wanen ontdane verkeer met medemenschen den weg gevonden tot iets, dat als het volkshart mag omschreven worden. In dit zich moeten behelpen staan ze naakt. Wie in de linie, het open veld, een schip, de schansen of ingegraven forten staat, doet van allen klinkklank afstand. Het lange geduld der ware heldhaftigheid heeft hem wel de vodden